

UTVANDRERJUBILEET 2025

MÅL OG ORGANISERING

Valdres historielag 27.02.2024

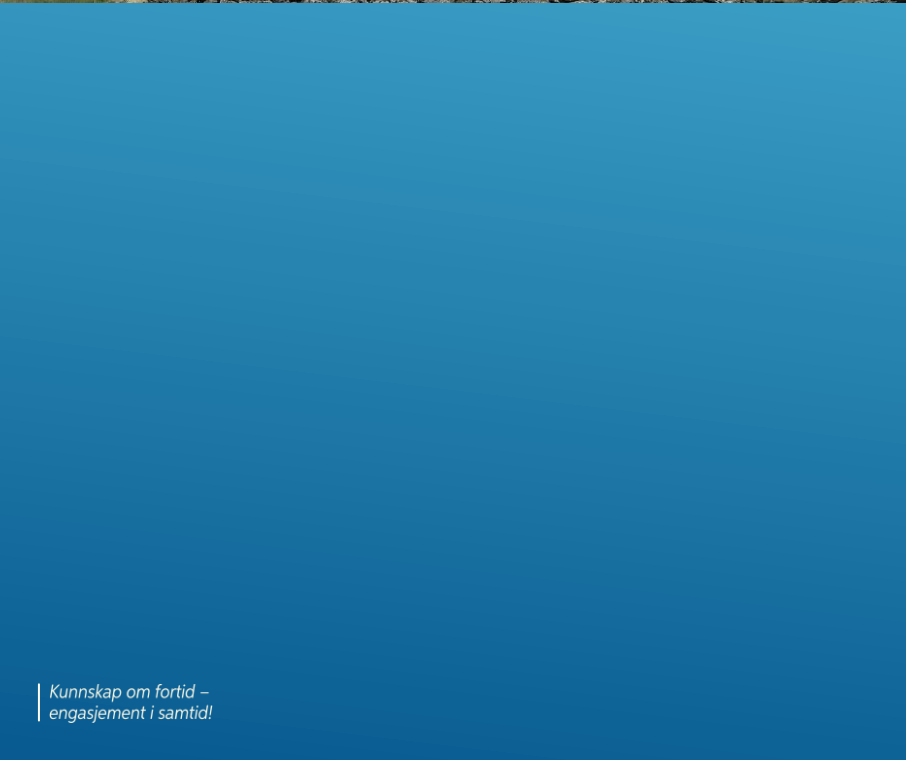
Valdres Folkemuseum

Terje Mikael Hasle Joranger

Norsk utvandremuseum

Foto: Oddrun Amundsen

Kunnskap om fortid –
engasjement i samtid!

OVERSJØISK UTVANDRING 1856-1865 UTVALGTE FOGDERIER

►	Samlet antall utvandrere 1856-65	Årlig utvandring pr. 1000 innbyggere
Sogn	6430	17,2
Valdres	3144	15,6
Hallingdal	2248	15,2
Hardanger og Voss	2011	9,0
Øvre Telemarken	2143	8,4
Numedal og Sandsvær	895	6,8
Sunnhordaland	2200	6,7
Ryfylke	3112	6,6

NORSK OVERSJØISK UTVANDRING 1836-1915

▶ 1836-1865	Antall	pr. 1000 av middelfolkemengden	1866-1915	pr. 1000 av middelfolkemengden
▶ Oppland	13 731	4,2	72 605	12,7
▶ Telemark	13 063	5,8	31 240	6,7
▶ Sogn og Fjordane	10 786	4,5	32 048	7,3
▶ Buskerud	10 220	3,9	41 770	7,7
▶ Hordaland	7 981	2,7	35 521	5,5
▶ Rogaland	7 548	3,0	54 495	8,9
▶ Norge	77 820	1,8	676 741	6,6

Tabell I. Utflytting fra Valdres til andre regioner i perioden 1816-1850.

	1816-20	1821-25	1826-30	1831-35	1836-40	1841-45	1846-50	1816-50
Sør-Aurdal*	Nabob. 70 Østl. 29 Andre 24 Mjøs. 18	Nabob. 48 Mjøs. 38 Østl. 23 Andre 24	Mjøs. 20 Østl. 20 Nabob. 18 Andre 7 Vestl. 2	Nabob. 65 Andre 33 Mjøs. 14 Vestl. 10 Østl. 4	Nabob. 25 Østl. 5 Vestl. 4 Andre 4 Mjøs. 4	Andre 43 Vestl. 24 Østl. 24 Nabob. 21 Mjøs. 4	Amerika 95 Nabob. 36 Østl. 15 Mjøs. 13	Nabob. 283 Andre 135 Østl. 120 Mjøs. 111 Amerika 95 Vestl. 40
Nord-Aurdal*	Mjøs. 6	Mjøs. 12 Østl. 4 Nabob. 2 Andre 1	Nabob. 14 Mjøs. 10 Østl. 4 Andre 3 Vestl. 2	Nabob. 27 Mjøs. 11 Vestl. 11 Østl. 9 Andre 7	Vestl. 26 Andre 21 Amerika 12 Østl. 7	Andre 21 Østl. 14 Nabob. 8 Vestl. 8	Amerika 197 Andre 83 Nabob. 10 Østl. 6 Mjøs. 1	Amerika 209 Andre 136 Nabob. 62 Østl. 50 Mjøs. 47 Vestl. 43
Vestre Slidre				Østl. 1	Vestl. 5 Andre 2 Østl. 1	Andre 5 Østl. 3 Nabob. 2 Vestl. 2 Mjøs. 1	Amerika 80 Nabob. 20 Andre 14 Vestl. 3 Mjøs. 1 Østl. 1	Amerika 80 Nabob. 22 Andre 21 Vestl. 10 Østl. 6 Mjøs. 3
Øystre Slidre					Vestl. 17 Nabob. 6 Andre 2 Mjøs. 1	Nabob. 4 Vestl. 4 Mjøs. 3 Amerika 2 Andre 1	Amerika 97 Andre 11 Vestl. 9 Mjøs. 4 Nabob. 3	Amerika 99 Vestl. 30 Andre 14 Nabob. 13 Mjøs. 8
Vang	Nabob. 3	Nabob. 3	Nabob. 1 Andre 1	Nabob. 2 Vestl. 2 Mjøs. 1 Østl. 1	Vestl. 4 Østl. 2 Nabob. 2	Vestl. 19 Nabob. 2 Østl. 1	Amerika 236 Vestl. 17 Andre 5 Nabob. 2	Amerika 236 Vestl. 42 Nabob. 15 Andre 6 Østl. 4 Mjøs. 1
Alle	Nabob. 73 Østl. 29 Mjøs. 24 Andre 24	Nabob. 53 Mjøs. 50 Østl. 27 Andre 25	Nabob. 33 Mjøs. 30 Østl. 24 Andre 11	Nabob. 94 Andre 44 Mjøs. 26 Vestl. 23 Østl. 15	Vestl. 56 Nabob. 33 Andre 29 Østl. 15 Amerika 12 Mjøs. 5	Andre 70 Vestl. 57 Østl. 42 Nabob. 37 Mjøs. 8 Amerika 2	Amerika 705 Andre 113 Nabob. 71 Østl. 22 Vestl. 29 Mjøs. 19	Amerika 719 Nabob. 395 Andre 312 Østl. 180 Mjøs. 170 Vestl. 165

* Bruflat sokn i Etnedal hørte på den tida til Sør-Aurdal prestegjeld, mens Nord-Etnedal var en del av Nord-Aurdal prestegjeld. Kilde: Datalister fra kirkebøkene i Valdres 1816-67, Statsarkivet på Hamar.

UTVANDRING FRA NORGE

- ▶ *Utvandring og innvandring: del av samme flyttebevegelse (migrasjon).*
- ▶ *Ut- og innvandring en tidløs prosess.*
- ▶ *Nordmenn har også vært et utvandringsland i nyere historisk tid.*
- ▶ *Masseutvandring på 1800- og 1900-tallet: landsdekkende, med en stor intensitet.*
- ▶ *Dannelsen av slektskapsbånd og transatlantisk sfære mellom Norge og utvandrersamfunn.*
- ▶ *En rekke emigranter vendte tilbake til Norge etter 1880: utveksling av kulturelle impulser; nasjonsbyggere på to kontinenter.*

- ▶ Foto: Ryfylke Museum.
- ▶ <https://ryfylkemuseet.no/events/restauration/>

ÅRSAKER TIL UTVANDRING

- ▶ Ønske om en bedre framtid
- ▶ Utvandring beror på forhold i hjemlandet og i mottakerlandet.
- ▶ Kjennskap til hvor man skulle reise og informasjon om mottakersamfunnet viktig;

Før: Brev, håndbøker, hjemvendte utvandrere. Materiale fra utvandringsagenter ga nyttige opplysninger om mulige reisemål. I dag: Google, hjemmesider på nettet, sosiale medier.

Øverst: Gjerpen kirke. Fotograf: Hans A. Rosbach, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gjerpen_kirke_20071011_02.jpg.

Nederst: Farmere i Wisconsin. Fotograf: Andrew L. Dahl. The State Historical Society of Wisconsin.

- ▶ Forhold i hjemlandet som skyver folk ut:
  - ▶ Dårlige tider i hjemlandet: klima, uår
  - ▶ Befolkningsøkning: press på ressursene.
  - ▶ Religion.
  - ▶ Politikk.
  - ▶ Eventyrlyst.
  - ▶ Sosiale forskjeller, odels- og åsetesretten.
  - ▶ Utdanning, jobbsøking

- ▶ Forhold i et annet land som trekker folk til seg:
  - ▶ Ytrings- og religionsfrihet.
  - ▶ Fred.
  - ▶ Behov for arbeidskraft.
  - ▶ Forskjellige utdanningsinstitusjoner.
  - ▶ Religions- og ytringsfrihet.
  - ▶ Kjente forhold: nettverk, folk du kjenner fra før.
  - ▶ Klima (ferie, dyrking)

- ▶ Nybyggerfamilie. Foto: Norsk utvandreremuseum

Skolen gjenoppsto etter å ha ligget brakk i over 30 år

Mandag var det første skoledag for 25 ukrainske flyktningbarn på Bergsbakken skule i Steinsbygda.

ARE STRANDE
av.arena@avisavaldres.no

NEIDA: Det er lagt med en viktig jobb for å få skolen opp å igjen. Flere fra utreiseløst i Etne dal kommune har kommet til, og ikke minst lærer ika Månum Esp, den første dagen kom også på Etne dal skule, Wenche Rognerud, som denne genoplyst får et ungdoms-

25 elever, jant fordelt: På den første skoledagen var det 25 elever, fordelt på 12 elever i 5. til 7. trinn og 13 elever på barnetrinnet i 0-4. Klasse. De eldste gikk en etasje opp, mens de aller minste fikk sonert over jobben. Noen av barna har allerede fått arvestedler, med bo-

or 30 år siden: kommer til å bli ulike antall elever nesten fra uke til uke. Den viktigste undervisningsplanen den gangen, ble i praksis lagt om den formet. Den viktigste undervisningsplanen den gangen, ble i praksis lagt om den formet. Den viktigste undervisningsplanen den gangen, ble i praksis lagt om den formet.

Resultatet har blitt bra, og jeg er veldig spent på hvordan de nærmeste ukene blir, sier Rognerud, som har fått ekstra-

EN STOR DAG: Første skoledag gjennom man aldri, og elevene var omtrent like spente som lærerne som tok imot dem i gruppa på Bergsbakken skule. De ukrainske barna var 25 i tallet. I tillegg kommer elevene på ungdomstrinnet, som hadde sin første skoledag tirsdag.

Henrykt teamleder

Henrykt teamleder

NAVHESKILT: Hver enkelt elev hadde fått navneskilt på pulvertin, så det var lett å se hvor de skulle sitte.

RETT I NORSK: Monika Månum Esp tar en shig flive med en av de ukrainske elevene på 1. til 4. trinn, mens assistenten Ksenia smiler i bakgrunnen.

RETT I NORSK: Monika Månum Esp tar en shig flive med en av de ukrainske elevene på 1. til 4. trinn, mens assistenten Ksenia smiler i bakgrunnen.

RETT I NORSK: Monika Månum Esp tar en shig flive med en av de ukrainske elevene på 1. til 4. trinn, mens assistenten Ksenia smiler i bakgrunnen.

NAVHESKILT: Hver enkelt elev hadde fått navneskilt på pulvertin, så det var lett å se hvor de skulle sitte.

VELKOMMEN: Monika Månum Esp kunne ønske de ukrainske elevene velkommen til en fullverdig skule, som er bygd opp igjen helt fra bunnen av.

KOM I GANG: Elevene på 1. til 4. trinn fikk hver sin lærebok i norsk.

GODT FORBEREDT: De eldste elevene, 12 i tallet, fra 5. til 7. trinn i klasserom i 2. etasje på Bergsbakken skule. Det så virkelig ut som fullverdig klasserom da elevene satte seg ned ved sine pulter for lære.

TENKT PÅ ALT: Også innsamling av mobiltelefoner og oppbe av disse var tenkt på. Her samler lærer Julianna Okstad inn.

FLAGG: De eldste elevene fikk i oppgave av læreren Julianna det norske og ukrainske flagget, og klippe dem ut.

HVER SIN KURV: Elevene hadde fått hver sin plass og er personlige eiendeler før skolestarten på Bergsbakken skule.

LIKHETER MELLOM INNVANDRERE FRA OG TIL NORGE

- ▶ Norske innvandrere har flere fellestrekk med innvandrere som kommer til Norge i dag.
- ▶ Siste halvdel av 1960-årene: Norge fra netto utvandringsland til netto innvandringsland; stor, utenomeuropeisk innvandring.
- ▶ 2023: Hver femte innbygger er innvandrer eller født av innvandrerforeldre
  - ▶ 16 % av befolkningen innvandrere + 3,9 % født av innvandrerforeldre.
  - ▶ De største innvandrergruppene: Polen, Litauen, Ukraina, Sverige, Syria, Somalia.

LIKHETER MELLOM INNVANDRERE FRA OG TIL NORGE

- ▶ Religionens stilling.
- ▶ Bevaring av kjønnsroller og isolasjon blant innvandrerkvinner.
- ▶ Kontakt med hjemlandet: dannelsen av offentlige og private sfærer.
- ▶ Etniske bosetningsmønstre. Danner foreninger hvor innvandrere og deres etterkommere kan dyrke tradisjoner og kulturen fra opphavlandet. Sons of Norway, bygdelagsbevegelsen, Pakistansk Forening Norge, Somalisk velferdsforening Østfold (bildet).

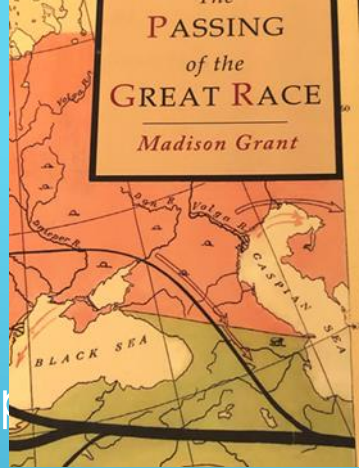

LIKHETER MELLOM INNVANDRERE FRA OG TIL NORGE

- ▶ Utvandrere fra samfunn med autoritær farsrolle i møte med mer frie samfunn.
- ▶ Generasjonskløft mellom innvandrer generasjonen og deres barn.
- ▶ Assimilering vs etnifisering: Den offentlige skolen / religiøse samfunn.
- ▶ Postmigrasjonsvansker: vansker med å etablere seg i det nye samfunnet, behov for nettverk, å være en del av samfunnet. Isolasjon og psykiske utfordringer.

HIERARKIER I INNVANDRERSAMFUNN

- ▶ Hierarkier i innvandrersamfunn.
- ▶ Hvithet: privilegier som visse grupper hadde (protestanter, nord- og vest-europere med angloamerikanere som elitegruppe).
  - ▶ Den første innvandringsloven i USA (1790): alle frie, hvite menn fikk statsborgerskap.
  - ▶ Norske innvandrere ble «hvite» ved ankomst til USA: møte med det flerkulturelle amerikanske samfunnet.
  - ▶ Norskamerikanere kom høyt opp på rangstigen, men under den anglosaksiske eliten
  - ▶ Tradisjon for å kategorisere innvandrere etter «ønskede» og «uønskede». Eks: jøder og katolske grupper i Grunnloven fra 1814, Jordsalgloven 1902. Minoriteter og urbefolkningen diskriminert.

HVORFOR EN UTVANDRERMARKERING I 2025?

- ▶ 1. Å skape større oppmerksomhet omkring utvandringen fra Norge.
  - ▶ Historien om den norske utvandringen til Amerika må aktualiseres og gjøres relevant for nye målgrupper
  - ▶ Feiring eller markering? Migrasjon inneholder både stolthet og nødvendighet. Migrasjon bidrar også til å spre nye ideer og kulturelle impulser.
- ▶ 2. Å trekke inn norsk utvandringshistorie i innvandringsdebatten i Norge. Kunnskap om norsk utvandring til ulike samfunn viktig for å forstå hva innvandrere må gjennomgå i tilpasningen til det norske samfunnet.
- ▶ 3. Bygge tettere bånd mellom dagens nordmenn i utlandet og Norge. Skape større grad av transatlantisk samarbeid innen områder som er tilknyttet en felles kulturarv: kultur, utdanning, turisme, næringsliv, forskning.

NORSK UTVANDRERMUSEUM, OTTESTAD VED HAMAR

[OTTESTAD - GOOGLE MAPS](#)

ORGANISERING AV ARBEIDET MED UTVANDRERMARKERINGEN

- ▶ **Nasjonal jubileumskomiteé:** 80 + foreninger, institusjoner og ressurspersoner.
- ▶ **Styringsgruppe:** ledet av Tora Aasland.
- ▶ **Sekretariat og koordineringsfunksjon** ved Norsk utvandremuseum.

NASJONAL JUBILEUMSKOMITÉ

- ▶ Løst sammensatt nettverk av organisasjoner, foreninger og ressurspersoner basert på frivillighet. Møtes fysisk to ganger i året: 21.11.2023 ved Norsk folkemuseum.
- ▶ Målsetning med fellesaktiviteter:
  - ▶ 1. Opprettelse av kunnskapsdatabase som grunnlag for markeringer i 2025.
  - ▶ 2. Fremme forskningssamarbeid mellom institusjoner om migrasjon fram mot, og etter, 2025.
  - ▶ 3. Kommunikasjonsstrategi. Hjemmesiden: [2025-jubileum - Norsk utvandrer museum \(utvandrer-museet.no\)](https://2025-jubileum-norsk-utvandrer-museum.no)

FINANSIERING AV UTVANDRERMARKERINGEN

- ▶ Kulturdepartementet har bevilget 1,5 millioner NOK til prosjektlederstilling i regi av Anno museum v/Norsk folkemuseum i 2024 (og forhåpentligvis 2025).
  - ▶ Ny prosjektleder tilsatt 1.2.2024
  - ▶ Styrking av sekretariatet v/ny medarbeider
  - ▶ Styrking av kommunikasjon med opprettelse av arenaer for sosiale medier og egen hjemmeside: [2025-jubileum - Norsk utvandrer-museum \(utvandrer-museet.no\)](https://utvandrer-museet.no)
- ▶ Statlig finansiering blir hovedkilden, men finansiering må også søkes andre steder.
- ▶ Finansiering av selve arrangementene baseres på frivillighet og spleiselag.

ARRANGEMENTER I 2025

- ▶ Året vil bestå av mange store og små arrangementer og events lokalt, regionalt og nasjonalt.
- ▶ Den frivillige innsatsen blir jubileets største ressurs.
- ▶ Felles logo Norge-USA.

ARRANGEMENTER I 2025

KALENDER

▶ Norge

- ▶ Juni? Åpning av en permanent utstilling om norsk utvandring ved Norsk utvandremuseum
- ▶ 4. juli: seiling med replikaen av Restauration fra Stavanger havn mot USA. Konserter?
- ▶ 21. september: konsert og utstilling i Grieghallen v/Fjellkoret og historielag i Vestland.

▶ USA

- ▶ Juni: Fagseminar om norsk utvandring ved Saint Olaf College i Minnesota.
- ▶ 9. oktober: Ankomst Restauration til New York.
- ▶ Oktober? Åpning av utstilling fra Norsk utvandremuseum ved Ellis Island, New York. Mulig oppføring av tablå over norsk utvandring og mulig konsert i New York.
- ▶ Senere i oktober? Kulturelle aktiviteter i den øvre delen av Midt-Vesten.

UTVALG AV PLANLAGTE ARRANGEMENTER FRAM MOT 2025

- **Restauration:** Seiling fra Stavanger 4. juli 2025. Ankomst New York på Leif Erickson Day 9. oktober 2025.
- Hjemmesider:
- <https://stavanger-newyork.no>
- <https://restauration.no/en/2022/10/sailing-again-norway-usa-america-2025-sloop-restauration-stavanger-new-york-200-years/>
- ▶ **Stavanger kommune.** [Utvandrermarkeringen 2025 | Stavanger2025](#)

- ▶ **Drømmen om Amerika** en humoristisk familiemusikal om seilskipet Christiana. Musikken er komponert av Lars Kilevold, manus av Arne Lindtner Næss og produsert av Dag Solheim. Ønsker samarbeidspartnere i USA for å bringe musikalen dit. Kontaktperson: Dag Solheim: post@dagsolheim.no
- ▶ **Fjellkoret** fra Øygarden i Vestland med prosjektet Det løfterike landet.
- ▶ **Norsk utvandremuseum.**
  - ▶ Mulig utstilling i New York. Intervjuer og foto av etterkommere av immigranter og gjenstander som del av med identitetsdannelsen.
  - ▶ Samarbeid med historielagene rundt Mjøsa om markering.
  - ▶ Utvandrerenspel på museet.

- ▶ **Lutefiskfestivalen.** Festival på Hamar siden 2013 for å feire matkultur og for å bevare en av de eldste mattradisjonene I landet. Vil arrangere festivalen i Minneapolis 9-11. november 2023 i samarbeid med Norway House.
  - ▶ Ønsker å organisere bussturer for norskamerikanere som ønsker å finne røtter i Norge i 2025
  - ▶ E-mail: post@lutefiskfestivalen.no
  - ▶ <https://lutefiskfestivalen.no/>
- ▶ **Julekonserten Glad jul.** Konserten avvikles i Sand kirke i Odal i desember hvert år med en blanding av tradisjonell norsk og svensk musikk, samt amerikanske favoritter. Produsert av en norsk produsent, Motarbeider AS, og omfatter profesjonelle utøvere fra USA. Ønske om å utvide konserten til turné i Minnesota i 2025.

▶ Historielag: FORMER FOR SAMARBEID

- ▶ en viktig ressurs som besitter mye kunnskap om historien i lokalsamfunnet
- ▶ historielag hver for seg eller i samarbeid inngå samarbeid med slektshistorielag, kommune, fylkeskommune, akademia og private aktører. Eks. lage utstilling bibliotek, museer. Ressurspersoner med i undervisningsopplegg i grunnskole, vgs, DKS.
- ▶ pådrivere for lokalhistorien i samfunnet gjennom aktivitet.
  - ▶ Temanummer av årboka i 2025 med artikler om tematikken.
  - ▶ Aktivitet, spel. Eks. Norsk utvandrer museum og samarbeidspartnere
  - ▶ Opprettelse av egen hjemmeside om utvandringa fra lokalsamfunnet.
  - ▶ Eks: Digital kartfesting av bosteder, f.eks. husmannsplasser som ble forlatt ved utvandringen, bosteder knyttet til utvandring.
  - ▶ Ressurser: bygdebøker, Det løfterike landet, Nasjonalbiblioteket <https://www.nb.no/emigrasjon/>
- ▶ Frivillighet og samarbeid mellom parter ivaretar målene for utvandrermarkeringen.